

**BOSHLANG‘ICH SINFLARDA IDROK RIVOJLANISHINING PSIXOLOGIK-
PEDAGOGIK ASOSLARI****Zokirova Zarina Shodmonqul qizi***Axborot texnologiyalari va menejment universiteti,**Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi Qashqadaryo viloyati, Qarshi shahri***Egamberdiyev Farxod Tuxtayevich***Axborot texnologiyalari va menejment universiteti**Ijtimoiy fanlar fakulteti psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori*

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida idrok jarayonining shakllanishi va rivojlanishiga ta‘sir etuvchi psixologik hamda pedagogik omillar yoritilgan. Bolalarning idrok qilish xususiyatlari, o‘quv faoliyatida sezgi, diqqat va tafakkur bilan o‘zaro bog‘liqligi tahlil qilingan. Tadqiqotda shuningdek, o‘quvchilar idrokini rivojlantirishda o‘qituvchi faoliyatining o‘rni, dars jarayonida interfaol usullardan foydalanishning samaradorligi ko‘rsatib berilgan. Maqola boshlang‘ich ta‘limda idrokni o‘stirishga doir nazariy hamda amaliy tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: idrok, psixologiya, boshlang‘ich ta‘lim, o‘quv faoliyati, diqqat, sezgi, tafakkur, o‘qituvchi.

Аннотация. В данной статье рассматриваются психологические и педагогические основы формирования и развития восприятия у учащихся начальных классов. Проанализированы особенности восприятия детей, его взаимосвязь с чувством, вниманием и мышлением в учебной деятельности. Также раскрыта роль учителя в развитии восприятия учащихся и эффективность использования интерактивных методов на уроках. Статья содержит теоретические и практические рекомендации по развитию восприятия в начальном образовании.

Ключевые слова: восприятие, психология, начальное образование, учебная деятельность, внимание, чувство, мышление, педагог.

Abstract. This article examines the psychological and pedagogical foundations of the development of perception among primary school students. It analyzes the characteristics of perception in children, its relationship with sensation, attention, and thinking in the learning process. The paper also highlights the role of the teacher in developing students' perception and the effectiveness of using interactive methods during lessons. The article provides both theoretical and practical recommendations for improving perception in primary education.

Keywords: *perception, psychology, primary education, learning activity, attention, sensation, thinking, teacher.*

Kirish

Ta’lim jarayonining samaradorligi o‘quvchilarning bilish faoliyatini shakllantirish bilan bevosita bog‘liq. Boshlang‘ich sinf davri bola tafakkurining, diqqatining va idrokining intensiv rivojlanish davridir. Aynan shu bosqichda o‘quvchida bilimlarni to‘g‘ri qabul qilish, ularni tahlil etish va xulosalash malakalari shakllana boshlaydi. Shuning uchun idrok jarayonining psixologik-pedagogik asoslarini o‘rganish boshlang‘ich ta’limda muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Idrok (persepsiya) — insonning sezgi organlari orqali atrofdagi narsa va hodisalarni yaxlit qabul qilish jarayoni. U sezgidan farqli ravishda predmetning umumiy obrazini hosil qiladi. Psixologlar L.S. Vygotskiy, A.N. Leontyev va J. Piagetning ta’kidlashicha, idrok faol, ongli va maqsadga yo‘naltirilgan jarayondir. Bola predmetni faqat ko‘rmaydi, balki uni mazmunan tushunishga harakat qiladi.

Asosiy qism

Tadqiqot metodlari

Tadqiqotda quyidagi metodlar qo‘llanildi:

1. Kuzatuv — o‘quvchilar dars jarayonidagi xatti-harakatlarini va idrok faolligini tahlil qilish.
2. Suhbat — o‘quvchilar bilan individual va guruh suhbatlari orqali idrok jarayonini aniqlash.
3. Pedagogik tajriba — interfaol o‘yinlar, ko‘rgazmali vositalar va innovatsion metodlar yordamida idrokni rivojlantirish.
4. Tahlil — olingan ma’lumotlarni solishtirish va natijalarni statistik jihatdan baholash.

Natijalar va tahlil

Tajriba davomida darslarda quyidagi metodlar qo‘llandi:

Interfaol o‘yinlar (rolli o‘yinlar, “fikrlar xaritasi”)

Ko‘rgazmali vositalar (rasmlar, diagrammalar)

Guruh ishlari va muammoli topshiriqlar

Natijalar shuni ko‘rsatdiki:

Tajriba guruhi (25 o‘quvchi) idrok faolligi 61% → 82% ga oshdi.

Nazorat guruhi (25 o‘quvchi) idrok faolligi 60% → 63% ga oshdi.

Bu natijalar interfaol metodlarning boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida idrokni rivojlantirishda yuqori samaradorligini tasdiqlaydi.

Xulosa

1. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida idrok rivojlanishi faqat sezgi va diqqat bilan bog‘liq emas, balki o‘qituvchi faoliyati, dars metodikasi va interfaol metodlar samaradorligiga ham bevosita ta’sir qiladi.

2. Interfaol o‘yinlar, ko‘rgazmali vositalar va guruh ishlari orqali o‘quvchilar idrok faolligi sezilarli darajada oshadi.

3. Ushbu tadqiqot boshlang‘ich ta’limda idrokni rivojlantirishga doir amaliy tavsiyalar va nazariy asoslarni yaratishga xizmat qiladi.

4. Tadqiqot natijalari pedagoglar uchun dars jarayonini optimallashtirish va o‘quvchilarni bilish faoliyatiga jalb etish bo‘yicha foydali yo‘riqnomalar beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotskiy, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

2. Piaget, J. (1970). *Psychology and Pedagogy*. Viking Press.

3. Leontyev, A.N. (1981). *Activity, Consciousness, and Personality*. Prentice-Hall.

4. Шестопалова, Е.В. (2019). Психология восприятия у младших школьников. *Вестник психологии*, 12(3), 45–52.

5. Kuznetsova, T. (2020). Development of perception in primary school children. *International Journal of Educational Research*, 102, 35–47.

6. Мамонтова, Н.А. (2018). Методические подходы к развитию восприятия у детей младшего школьного возраста. *Современное образование*, 7, 12–19.

7. Brown, A.L., & Campione, J.C. (1994). Guided discovery in a community of learners. In K. McGilly (Ed.), *Classroom lessons: Integrating cognitive theory and classroom practice* (pp. 229–270). MIT Press.

8. Sokolov, A.V. (2017). Cognitive development in primary school students. *Journal of Child Development*, 88(4), 123–135.

9. Gagne, R.M. (1985). *The Conditions of Learning*. 4th Edition. Holt, Rinehart and Winston.

10. Барабанова, М.В. (2021). Интерактивные методы обучения в начальной школе. *Педагогическое образование*, 10(1), 33–41